

& familia regis Herodis. Puto tamen interpretem legisse βασιλικός, id est, Regulus. Quo nomine significatur non modò parui reges, aut regum filij, sed alicuius vrbis aut oppidi, aut ditionis domini, aut principes & magistratus. Et his fortassis erat inter Iudæos princeps quidam. Nam Iudæum fuisse quodammodo verba testatur Christi ad illum exprobrata: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Licet aliquatenus Christum credebatur posse filium suum sanare, sed præsentem solum, non autem absentem. Cùm verò credere cœpit Christum filium suum æquè absentem atq; præsentem posse sanare, filij sui sanitatem obtinuit. Vnde firmiter tunc credit cum tota familia sua.

CAPVT QVINTVM.

Languidum ad piscinam die sabbato curatum iussit lectum suum deferre in domum suam: ex quo Iudæos irritauit, & sumpta occasione probat, quæcunque signa facit, ipsa habet à patre, sine quo nihil ipse facit, nec pater sine ipso, à quo potestatem in viuos & mortuos accipit, vt quos vult, suscitet & iustificet.

Post hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam. Erat autem Ierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens. In hac iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum aridorum, expectantium aque motum. Angelus autem domini descendebat secundum tempus in piscinam, & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aque, sanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.

Nota est ad literâ historia, ex qua tamen annotare plura possumus. Primùm, quòd miracula quæ Deus operatur, siue per se, siue per sanctos suos, aliquando certis locis, temporibusque ac circumstantijs vt plerique qui alios fide excellunt, gratiæ miraculo factæ participes nõ sunt. Erat autem ipsa circumstantia loci Ierosolymæ, & pisci-

piscina siue natatoriū, vbi tantum miraculum fieri solebat. Deinde alia circūstantia, motio & agitatio aquæ per angelum. Deinde circūstantia temporis, vnde dicit: Descendebat secundum tempus, id est, in tempore, siue statuto tempore, siue statis diebus & horis, nimirum vt Theophylactus ait, in die Pentecostes. Deinde & alia circūstantia aderat, quòd non omnes qui descendissent, etiam si æquæ fidei essent, sanabantur, sed tantum qui primus descendisset. Hoc notatum volui, quod & ante nos Rex Christianissi. Franciscus, dum de conciliandis ad fidem Ecclesiæ ac cōcordiam Germanis in Augusto suo consilio ageret, cum viris nobilibus & peritis annotauit, frustra malè habere protestantes, quod auxilium à Deo martyris alicuius præsidio sperarent, persuasum habebant adeundam esse basilicam, cum sola in Deū fides, & obtinendi quod petimus fiducia sufficiat, nihilq; vel locus, vtpote Diui alicuius basilica & sepulchrum, vel tempus, vtpote anniuersaria eius festiuitas faciat. Dicant enim, si sola fides aiebat, & postulationis obtinendæ fiducia, sufficiebat vt gratiæ illius particeps esset, cū .38. annos paralyti vexatus, vt inquit Chrysostomus, quotannis liberari expectans, ad piscinam assideret, vique potentiorum inturbatus, non desponderet animum. Magna indubiè fides illius, qui tot annos Dei beneficiū expectauit, neque tamè interim sanabatur: quippe quòd tum Deo visum esset eum huiusmodi circūstantijs sanare. Ita Deo per sanctos suos certis in locis, nimirū vbi viuentes prædicarunt, vel martyrium pertulerunt, aut memoria quid dignum ab his, vel in eorum honore gestum est, certisq; temporibus, nimirum quando ad eorum festiuitatē anniuersariam frequens populorū multitudo confluit, vt vi miraculi adducti, maiorem ei fidem habeant, quòd his in locis fidem prædicauit & feminauit, vel quid honore dignum gessit. Vide August. in sermonib. de sancto Laurentio ac Stephano, & Euseb. Enūserum in sermonibus de sancto Stephano, & sancta Bláдина martyre Huiusmodi autem piscina veri baptismi a figurá gerebat: nam: & aqua eius materialem baptismi aquam præfigurabat, & angelus de cœlo descendens, qui mouebat aquam, spiritus sancti typus erat, qui ad diuina

sacramenti verba in aqua descendit, omnemq; eius natu-
 ram immutat, vt quæ abluendis tantum corporibus ser-
 uiebat, iam purificadis animis, totiq; hominis spirituali-
 ter regenerando seruiat. Quod verò paralyticum hunc
 noluit in aquam descendere, ostēdit totam regenerandi
 hominis vim, quaquam etiam aqua requiratur, in Dei
 verbo consistere. Noluit autem eum descendere, ne om-
 nem sanationis suæ gratiam aquæ tribueret, sed Deo,
 qui quod creaturæ adminiculo facit, per se facere posse
 docuit. Quòd verò ait dies festus, Chrysoſto. & Theo-
 phylact. interpretantur de die festo Pentecostes, cuius
 gratia secundum legis mandatū ascendit Christus Iero-
 solymam. Quod autem ait: Est autem Ierosolymis proba-
 tica piscina: varia est hæc lectio. Hiero. legisse videtur
 in recto, quādo inquit Bethsaida piscinā fuisse, quæ fue-
 rit Ierosolymis cognomento probatica quam nos pecua-
 lem interpretari possumus, siue ouinam, Græcè *προβα-
 τικὴ*, ouina, à nomine *προβάτων*, ouis, quòd ibi intesti-
 na ouium immolandarum abluerentur. Hinc conijcitur
 Hieronymum legisse in recto *προβατικὴ*, absque *ἑπι*, id
 est, probatica. Et Chrysoſtomus cum Theophylacto in
 textu suo Græco ita legit: *ἑστὶ δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις προ-
 βατικὴ καλουμένη βρα, ἢ ἐπιγαμίνη βρα ὅτι βρα αἰδᾷ*, id
 est: Est autem Ierosolymis probatica piscina, quæ dici-
 tur Hebraicè Bethsaida. Atq; ita habebant veteres codi-
 ces Latini: ita Hieronymus. Vnde miror audaculi nostri
 librarij temeritatē, qui quod vetusti codices Latini ha-
 bebant, scilicet probatica in recto, id est, ouilla, aut oui-
 na, siue pecualis & Bethsaida, temerè immutauit, legens
 in probatica piscina, quòd, Græci codices haberent *ἑπι
 προβατικὴ*, quod magis vertendum erat, ad probaticam,
 quàm in probatica. At Hieronymi tempore, sub id tem-
 pus videlicet, aut circiter, cū facta est vetus interpre-
 tatio, in recto Græci habebāt: similiter Bethsaida. Quare
 in textu nostro nihil immutare oportebat, sed diuersam
 tantum lectiōnem in margine annotare. Piscina autem
 siue natatorium idem, aut aquæ pluuiatilil lacus, Græ-
 cè *κολυμβήθρα*, à natando sic dicta, probatica dicebatur,
 Latine ouilla, siue pecuaria dici potest, eo quòd inquit
 Chrysoſt. oues illic ad sacrificium congregabantur, &

earum intestina abluebantur. Dicebatur autem Hebraicè Bethsàida, quod verbum non admodum refert hoc loco interpretari, cum non verè Hebraicum sit, sed còpositum ex Syro & Chaldæo, quomodo & Bethsàida, quod nunc Græci codices habent. Si legis quemadmodum nunc Græci habent, ἐπιπροβατικῆν, id est, ad probaticam, & Latinè pecuariam, dicendum est, quòd certo loco Ierosolymis erat probatica seu pecuaria, id est, stabulum seu ouile ad seruandas oues & pecudes, quæ sacrificijs destinabantur, iuxtaq; eam piscina quædam, aut natatorium, ex aquis à templi stillicidijs fluentibus, facta, quæ dicebatur Hebraicè Bethsàida, habens quinq; porticus, nimirum ad excipiendos ægros, qui curationis gratia illuc statis diebus confluebant.

Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus iacentem, & cognouisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: *Vis sanus fieri?* Respondit ei languidus: *Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam.* Dum venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suum, & ambulabat. Erat autem sabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudei illi qui sanatus fuerat: *Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.* Respondit eis: *Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Interrogauerunt ergo eum: *Quis est ille homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim inclinavit à turba confiuita in loco. Postea inuenit eum Iesus in templo, & dixit illi: *Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Abijt ille homo, & nunciauit Iudeis, quia Iesus esset qui fecit eum sanum. Propterea persequabantur Iudei Iesum, quia hæc faciebat in sabbato.

Quoniam ut dictū est, hæc piscina baptisma figurabat, & animæ imprimis curationem, ideo cum æque omnes aquæ motum expectantes curasset, atque vnum: quia Cùm in-
verò curatio per vnicum sit in Ecclesia baptismum, firmitas.

† De pœnit. dist.
3. capite.
Adhuc.

De pœnit
ten. & re-
misiō. cā.

ideo vnicum curare voluit, & literaliter, quia plus ceteris omnibus languens expectauerat. A quo cum quæret Dominus: Vis sanus fieri? ignorans an ab eo Dominus serio quæreret, respondit: Domine, hominem non habeo, & c. quasi dicat: Domine, vellem libentissimè, sed quia non habeo adiutorem hominem, qui me mota aqua demittat in piscinam, propterea à 38. annis hic languens expecto, quasi ab eo quærens auxilium. Cuius misertus Dominus, ait: Tolle grabatum tuum, & ambula: quod & fecit non obstante die sabbato. Quapropter Iudæi Iesum persequerentur tanquam violatorem sabbati: in quo ipsi maximè errabāt, quòd necessitas legis vim obligatiuum tollebat: & item in lege aliquid erat morale, aliquid ceremoniale, & aliquid literale, & aliquid consuetudinale, quod postremum legi nõ semper repugnabat, vt Christus Luc. 14. Cuius vestrũ asinus aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati? Interrogatus itaq; ille sanatus, quis eum sanauerat, hic autem per fidem sanatus fuerat ab eo quem nesciebat. Inuenit ergo eum Iesus, & manifestauit ei, & quis eum sanauerat, & quòd per peccatum in talem morbum inciderat: vt autem morbum de cætero caueret, etiam à peccato sibi caueret, propter quod hactenus languebat. *Iesus autem respondit eis: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat sabbatum, sed & patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis: Amen amen dico vobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Quæcumque enim ille fecerit, hæc & filius similiter facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei que ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini. Sicut enim pater suscitatur mortuos, & viuificat, sic & filius, quos vult, viuificat.*

✠ Exo. 20

Cum scriptum esset Exod. 20. ✠ Sex diebus fecit dominus cælum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit die septimo, idcirco benedixit Dominus die sabbati: vt gerentq; Christum Iudæi, quòd die septimo & sabbato requieuisset Deus ab omnibus operibus

ribus suis, ipse tamen, qui imitator Dei esse vellet, curasset hominem in sabbato, & eum portare grabatum iussisset: argumentum hoc dissoluens Christus, dicit: Pater meus vique modo operatur, & ego operor, quasi dicat: erratis qui putatis patrem sic requieuisse sabbato, vt nihil postea fecerit, imò & animas quotidie condit, etsi nullas species de nouo condit. Nam & cuncta moderatur ac regit, quæ per me verbum suum in principio condidit, & quæ malè habent, instaurat. Ita & ego more patris vsque nunc operor ea opera quæ sabbatum sanctificant, quæ nec die sabbati prohibenda, vt pote quæ nec ipsum violant. Itaque quem admodum scio patrem meum semper operari, conseruando & viuificando quos ad sui imaginem fecit hoies, ita & ego nunc operor, benefaciendo tum corpore, tum animo quibus possum, ijs qui gratiam meam non aspernantur. At verò tantum abfuit, vt prudenti hac responsione placarentur Iudæi, vt in eius odium ac cædem magis ac magis accenderentur, nõ tam quòd sabbatum soluere diceretur, quàm quòd Dei se filium æqualem Deo faceret, dum eadem quæ pater faceret, se facere affirmabat. Quod nihilominus confirmat, quia filius à se non potest quicquam facere, nisi quod patrem viderit & habuerit secum facientem. Quapropter cum me arguitis quòd hominem in sabbato curauerim, patrem quoq; arguatis necesse est, cum eadem vtriusq; nostrum sint opera: indiuisa enim sunt opera Trinitatis. Cumq; me calumniamini, patrem arguitis à vobis non diligere: quippe qui filium, quem ille diligit, non amatis. Nec modò pater diligit filium, sed omnia ei monstrat quæ ipse facit, nihilque eum celat eorum quæ agit, vt pote per quem omnia facit. Quod si apud vos miramini (non potestis enim non mirari, licet externè calumniamini, quod hominem totos. 38. annos malè habentem sanum fecerim) vt sit quod amplius miremini maiora filio demonstrabit & communicabit opera, vt pote mortuos suscitandi, viuosq; & mortuos iudicandi, à morte videlicet tum corporis, tum animi. Neq; minor est hæc in re filij, quàm patris potestas: quia quos vult, vterque suscitatur, & viuificatur.

Neque enim pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit

dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem. Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum.

Iudicandi potestatem sibi à patre communicatam Iudæis obijcit, ut qui virtutis amore sibi credere nollent, iudicij saltem terrore adducâtur. Et quomodo inquires: Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio: cum ipse filius dicat. Ioan. 8. Ego non iudico quenquam. Atqui si bene attēdis, ambiguitatem soluit eodem loco Christus, dicens: Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego, & qui misit me pater. Recte ergo nunc dicit: Pater non iudicat quenquam: quia non solus, qui iudicandi potestatem filio cōmunicat. Et Ioan. 8. recte ait: Ego non iudico quenquā: quia non solus ac sine patre. Ideoq; cum æqualem patri potestatem filius habeat, æquali quoque honore dignus est: alioqui qui eum minori honore dignum putat, Deum non censet.

Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicio non venit, sed tranſiet à morte in vitam.

Promissionem assert in se & patrem credentibus, & Euangelij verbum recipientibus, nimirum condemnationis euitationem, & vitæ æternæ apprehensionem. Et qui credit inquit, habet vitam æternam in spe, quia arrabonem & pignus vitæ æternæ spiritum sanctum iam habet: & in iudicium non venit, id est, damnationem non incurrit, Græcè, ὁὐκ ἴσχυται, in præſenti: vbi Caietanus venit inquit, pro veniet, nimirum Erasmo fidens, qui ita vertit, neque video quamobrem. Quamquam enim scio præſens ἴσχυμαι nonnunquam vsurpari pro futuro, cum tamen præcesserit verbum ἴσχυε, id est, habet, & sequatur similiter verbum præſens ἴσχυται, id est, venit, rectius mihi videtur vertisse interpres.

Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint, viuent.

De resurrectione corporis, similiter atque animi, recte verba intelliguntur, ac multo amplius tunc de resurrectione

ctione

tionem animi verificata sunt: quia paucos resurgere tunc corporaliter Christus & Apostoli fecerunt, infinitos ab impetate per verbi prædicationem ad fidem suscitauerunt.

Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filia habere vitam in semetipso: tunc potestatem dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

† De pœnit. dist. 2. capite.
Charitas.
† Mat. 23. e

Eadem est sententia cum præcedente: sicut pater suscitavit mortuos. Quod verò ait: quia filius hominis est: Theophylactus iungendum putat cum sequenti sententia: Nolite mirari hoc, & ita interpretatur: Nolite mirari quòd tam magna sibi Christus tribuat, quæ non modò supra homines sunt, sed etià supra angelos, utpote mortuos suscitandi, & viuificandi potestatem, cum homo sit, & filius hominis: nam filius etiam Dei est & dictus est. Alij legunt, dedit potestatem iudicium facere, quia filius hominis est. Cyrillus interpretatur quia, pro quatenus, ut intelligamus omnia ei data esse ut homini, qui quatenus homo est, nihil habet à semetipso, Filius autem Dei quatenus filius, connaturale & congenitum habet à patre quicquid habet potestatis. Porro decens erat ut videretur à iudicandis omnium iudex: atqui non poterat videri à reprobis, quia videre Deum in sua essentia reprobi non possunt. ✠ Videbunt autem in quem pupugerunt, id est, in ea hominis forma, in qua malè cum habuerint. Cum autem dixisset Christus de se: Venit hora, quando mortui audient vocem filij Dei (quod de particulari resurrectione Lazari, & aliorum suscitatorum interpretatur Theophylactus) nolite inquit, hoc mirari, quia venit hora. Græcè ἡ ὥρα, quod hic in futuro verti poterat, veniet, quia de re longè post futura agitur, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ. Hic Theophylactus, quonià dixerat superius, qui credit, in iudiciū non venit, ne putemus quòd si des sola ad salutem sufficiat, dicit hi qui mala fecerunt in resurrectionem.

✠ Inf. 19. f
Zach. 12. d

surre-

surrectionem condemnationis, qui autem bona, in resurrectionem vitæ. Non igitur sola fides absque operibus iustificat, sed oportet etiam opera adesse: tunc enim propriè fides est, quando eam comitantur opera. Non enim dicit, qui crediderunt, in resurrectione vitæ: quippe quibus defuerunt opera. Ideo utrunq; necessariū est.

† ne cōse. † Non possum ego à meipso facere quicquam. Sicut audio,
dist. 5. ca. iudico, & iudicium meum iustum est, quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Si ego
† Infr. 6. a. testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum nō est
† Infr. 8. c. verum. † Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio
† Mat. 3. d. quia verum est testimonium eius quod perhibet de me.
Sup. 1. c. † Vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico ut vos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens.

Cum omnia ista vsque ad hunc locum: Vos misistis ad Ioannem: non alio spectant, quam ut inculcet indiuisa esse sua & patris opera, eandemq; fore utriusq; voluntatem: quippe qui non ex suo, sed patris arbitrio atque voluntate iudicet. Utq; maior sibi fides adhibeatur, patris de se testimonium adducit, non contentus hominis etiam sancti, utpote Ioannis baptistæ testimonio: quæ tamen commendat, ne reiiciendi ipsius testimonij occasionem habeant, dicens: Erat lucerna ardens & lucens: quia non erat ille lux vera, sed veræ lucis testimonium, qui suo lumine non luceret, sed alieno, nempe Christi gratia: tantoque acceptius est eius de me testimonium, quod ad eum non misi, ut de me testaretur, vos autem rogatum misistis ad eum eius de me testimonium. Ego autem ab homine testimonium non accipio, id est, cum Deus sim, humano testimonio non egeo: sed hæc dico, id est, & patris testimonium assero, & Ioannis, ut vos credatis, atque ita salui sitis.

Vos autem voluistis ad horam exultare in luce eius.

Id est, cum vita & moribus luceret, ita ut Messiaë titulum turbæ illi deferrent, vos præ gaudio exultabatis, quasi nascentem de me opinionem, opinio quoque de eo habebatur,

bebatur, extinctura esset. Et bene dicit ad horam, siue ad tempus, nam statim vt eiusmodi titulum auersatus increpare vos cepit, progeniem viperarum appellans, exultare in eo desistis. Alio modo voluistis exultare quodam tempore in luce doctrinæ illius, quando omnes ad eum eiusque baptismum confluebatis. Sed refrixistis statim, neque perseueraſti credentes ei.

Ego autem habeo testimonium maius Ioanne. † Opera quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me, et † qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me, neque vocē eius vnquam audistis, neque speciem eius vidistis, et verbum eius non habetis in vobis manens: quia quem misit ille, huc vos non creditis. Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: et ille sunt quæ testimonium perhibent de me, et non vultis venire ad me, vt vitam habeatis.

Habeo testimonium maius Ioanne, id est, Ioannis testimonio: nempe testimonium operum, quæ iussu patris facio. Testimonium patris, qui voce cœlitus delata testatur de me est. Hic est filius meus dilectus, &c. cuius neque verbum, neque me verbi præconem accipitis. Tertium testimonium est scripturarum, in quibus inquit, vos putatis vitam æternam habere. Non dixit habetis, sed habere putatis, neque habetis. Quia cum de me scripturæ testificetur, ad me qui sum via, veritas, & vita, venire non vultis. Claritatem ab hominibus non accipio: sed cognoui vos, quia dilectione Dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis me: si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inimicem accipitis, et gloriam quæ à solo Deo est non queritis? Nolite putare quia ego accusaturus sum vos apud patrem: est qui accusat vos, Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi, et de me enim ille scripsit. Si autem illius literis non creditis, quomodo verbis meis credetis?

Claritatem siue gloriam (nam Græcè est *Aléxar*) ab hominibus non accipio, neque clarus euadere per homines

o o quæro.

† Inf. 14. c.

† Inf. 8. c.

† Matth.

3. d. &

17. a.

† 1. Cor.

4. a.

† Gen. 3.

c. 22. b. &c.

49. b.

Deu. 18. a.

quæro. Vos autem scio Dei dilectione carere. Nam si eum dilexissetis, me quoque, qui in nomine eius venio, recepissetis. Et quomodo inquit, vos potestis credere, qui gloriam tantum ab inuicem aucupamini, gloriam autem quæ à solo Deo est, negligitis? Nam qui verè in eum credit, totus ab eo pendet, vos autem ab ore hominù pendetis: & quia me reiecto totam in Moysen spè vestram conijcitis, nequaquam opus erit delatore me vestri apud patrem: ipse vos Moyses deferet & accusabit, cui non credidistis, quando testificanti illi de me credere nolulistis. Nam cum toti ab illo pendeatis, vanum est putare verbis meis vos fidè habituros, qui illius scripta non habuistis.

CAPVT SEXTVM.

Satiaturus Christus multitudinem, abiit trans mare Galilææ: vbi quinque hominum milibus passis, ascendit in montem oraturus, & suos discipulos trans mare remissit, post quos super aquas ambulans, venit Capharnaum, vbi multa veri panis vitæ mysteria discipulis & auditoribus aperuit.

† 39. dist.
cap. 1.

Mat. 4. g.

Mar. 3. b.

Luc. 4. b.

† Matth.

14. b.

Mar. 6. c.

Luc. 9. b.

Post hæc abiit Iesus trans mare Galilææ, quod est Tyberiadis, † & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. † Subijt ergo in montem Iesus, & ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, dies festus Iudeorum.

Mare Galilææ cur dicatur Tyberiadis, paucis explicandum est. Hoc mare à flumine Iordane efficitur. Iordanis autem fluius à Libano profluens ex duobus fontibus, quorù alter Ior, alter Dan vocatur, coalescit & conflatur. Neque procul ab his fontibus lacum fundit, quæ Samochanitim vocant, à quo 120. stadijs delapsus, aliùm efficit priore maiorem, quem Tyberiadis lacum, aut Hebræa phrasi mare nominant, siue mare Galilææ. Diuersa tamè sortitur nomina secundùm diuersas adiacentes prouincias vel vrbes. 40. verò stadijs in latitudine patens, centumq; in longitudine, aquæ dulcis est, atq; potabilis. Dicitur autem mare Galilææ, à terra adiacente, Genesar autem,